

Майже ціле минуле століття супроводжувалося блискавичним поступом прогресу. Від запряжених у брички коней — до пасажирських потягів, сімейних автомобілів та щоденних авіаперельотів. Від рахівниць — до лічильних машинок, настільних калькуляторів та смартфонів. Від заліза — до неіржавної сталі, силумінових сплавів і сенсорного скла. Від очікування, поки дозріє жито, — до легкодоступних цитрусових, шоколаду в кожній крамниці та гуакамоле на вимогу.

Наш світ зробився дешевшим. Та, звісно, кращим. І вже точно — *швидшим*. А останніми десятиліттями темп утілення змін і появи нових досягнень прискорився ще більше. Всього лиш упродовж останніх п'ятнадцяти років ми побачили понад тридцять щоразу досконаліших версій iPhone. Ми намагаємося пересісти на електротранспорт удесятеро швидше, ніж колись перейшли на традиційні двигуни внутрішнього згоряння. Ноутбук, на якому набираю зараз цей текст, має пам'яті більше, ніж усі комп'ютери світу сукупно наприкінці 1960-х. Ще не так давно я міг отримати ще одну позику на свій будинок під 2,5%. (Це було до одуріння прекрасно.)

І рік не просто в речах, швидкості й грошах. Умови життя людини так само поліпшилися. У відсотковому співвідношенні до кількості населення, за останні сімдесят років напрочуд менше людей загинуло в меншій кількості воєн та окупацій, від голоду й епіdemій, ніж за весь час від початку писемної історії. З погляду історії, ми просто купаємося в розкоші

й добробуті. І всі ці зміни тісно й нерозривно пов'язані. От тільки часто ми забуваємо про один простий факт.

Такі зміни створені людськими руками. Ми жили в ідеальний момент.

Але він минає.

Світу, кращого за той, який ми бачили останніми десятиліттями, за свого життя ми вже не застанемо. Замість прагнути до дешевшого, ліпшого і швидшого світу ми стрімко прямуємо в дорожчий, гірший та повільніший. Адже світ — *наш із вами* світ — просто розвалюється на частини.

Але це я трохи забігаю наперед...

Ця книжка, як не крути, є найбільш «моїм» проектом — з-поміж усіх, які я робив. У своїй роботі я перебуваю просто на перехресті геополітики й демографії. Геополітика — це вивчення місця, дослідження того, як усе, чим ми є, взяло початок від того, *де* ми є. Демографія ж вивчає структуру населення. Наприклад, підлітки поводяться інакше, ніж тридцяти-, п'ятдесяти- та сімдесятирічні. І я переплітаю ці дві теми, намагаючись передбачати майбутнє. Власне, перші три мої книжки розповідали саме про падіння і піднесення націй, а також про дослідження «широкої картини» майбутнього світу.

Однак балачками в Ленглі на хліб не заробиш. Щоби сплачувати рахунки, я роблю дещо інше.

Справжня моя робота — щось на кшталт гібрида публічного спікера й консультанта (хитрі маркетологи обізвали нас геополітичними стратегами).

Зазвичай, коли мене запрошують поспілкуватися, рідко йдеться про майбутнє Анголи чи Узбекистану. Як правило, людей цікавить щось ближче до їхніх хатніх справ і гаманців, і в підсумку все зводиться до низки питань з галузі економіки щодо торгівлі, ринку та доступу до цього. Моя справа — застосувати геополітику й демографію до *їхніх* проблем. Їхніх мрій. Їхніх страхів. Я витягую зі своєї картини «широкого бачення» світу відповідні деталі та прикладаю

до питань про попит на електроенергію на Південному Сході, або про високоточне виробництво у Вісконсині, про фінансову ліквідність у Південній Африці, або про зв'язок безпеки й торгівлі у прикордонних з Мексикою регіонах, або про варіанти транспорту на Середньому Заході, або про енергетичну політику в період зміни адміністрацій президентів у США, або про важку промисловість у Кореї, або про фруктові дерева у штаті Вашингтон.

У цій книжці є це все — і навіть більше. Значно більше. Я знову використовую свої надійні інструменти геополітики й демографії, щоби прогнозувати майбутнє глобальних економічних структур, або, якщо точніше, їхнє швидке зникнення. Щоб показати, який вигляд матиме світ, що поки ховається за обрієм.

Суть посталої перед нами проблеми в тому, що, з погляду геополітики й демографії, більшість років упродовж останніх семи з половиною десятиліть ми прожили в цьому ідеальному моменті.

Наприкінці Другої світової війни американці заснували найбільший в історії людства військовий альянс, метою якого було зупинити, стримати й відбити зазіхання Советського Союзу. Це нам відомо, нічого нового. От тільки часто забувають, що цей альянс — то лише половина плану. Задля зміцнення своєї нової коаліції американці також сприяли створенню середовища глобальної безпеки, щоб кожен партнер міг піти куди завгодно, коли завгодно, взаємодіяти з ким завгодно, у якій завгодно економічній манері, брати участь у будь-якому ланцюжку постачання та мати доступ до будь-яких матеріальних ресурсів — усе без військового супроводу. Саме цей, м'який, бік американського бачення концепції «пирога й батога» створив те, що ми називаємо тепер вільним ринком. Або ж глобалізацією.

Глобалізація вперше розповсюдила розвиток та індустріалізацію на величезну частину нашої планети, породивши знайомі всім суспільства масового споживання, хуртовину

торгівлі й таран технологічного прогресу. І це змінило демографічний стан усього світу. Масовий розвиток та індустріалізація подовжили тривалість життя, водночас заохочуючи урбанізацію. Упродовж багатьох десятиліть це означало зростання кількості працівників і споживачів — тих, хто забезпечує економіці потужний імпульс для руху. Одним з багатьох результатів стало найшвидше зростання економіки, яке тільки бачило людство. І це тривало, повторю, десятиліттями.

Встановлений американцями Повеєнний Лад (далі — просто Лад) спричинив зміну правил гри. А це своєю чергою трансформувало економіку на глобальному рівні. На національному рівні. На місцевому рівні. У кожному куточку планети. Власне, ці зміни й утворили відомий нам світ — світ розвиненого транспорту й фінансів, легкодоступних харчів та енергії, а також нескінченних удосконалень і приголомшливої швидкості.

Та все минає. Тепер ми зіткнулися з новою зміною правил гри.

Холодна війна скінчилась тридцять років тому, американці повернулися додому. Ніхто інший у світі не має військового потенціалу, достатнього для підтримання глобальної безпеки, а відтак і глобальної торгівлі. Лад, на чолі якого стояла Америка, поступається місцем Безладу. Коли ми досягли ідеального моменту розвитку, глобальне старіння не припинилося, воно тривало й надалі. І триває досі. Всесвітня спільнота працівників і споживачів також старіє та масово виходить на пенсію. Ми так поспішали урбанізуватися, що не народили жодного покоління, яке повноцінно замінило б попереднє.

Починаючи з 1945 року світ був найкращою можливою версією себе. І ліпшої вже не буде. Це такий поетичний спосіб сказати, що ця епоха, цей світ — *наш із вами* світ — приречений. Упродовж 2020-х споживання, виробництво, інвестиції та торгівля майже всюди занепадатимуть. Глобалізація

просто розсиплеться на шматки. Регіональні, національні, або й ще менші. Це коштуватиме нам дорого. Це вповільнить життя і, ймовірно, зробить його гіршим. Жодна з досі винайдених людством економічних систем не зможе функціонувати в майбутньому, яке на нас чекає.

Подібна регресія видається, м'яко кажучи, різкою. Адже нам знадобилися десятиліття миру, щоб розібратися в сучасному стані речей у цьому нашому світі і гадати, ніби ми легко або швидко зможемо пристосуватися до таких епічних змін... Я навіть не уявляю, яким для цього потрібно бути оптимістом.

Утім, це не означає, що я не маю на цьому шляху орієнтирів.

Насамперед ідеться, звісно, про те, що я називаю географією успіху. Місцезнаходження має значення. Величезне значення. Міста Єгипту розміщені на ідеальній, як для доіндустріальної епохи, території, де поєднується вода й буферна смуга у вигляді пустелі. Схожа історія трапилася з іспанцями й португальцями: вони досягли панування у світі не тільки тому, що раніше за інших розвинули майстерність далекого плавання і розпочали епоху великих географічних відкриттів. Велику роль зіграло й те, що на своєму півострові вони опинилися далеко від сутичок, які точилися на європейському континенті.

А додайте в цю мішанку ще промислові технології — й історія сама почне змінюватися. Масштабне використання вугілля, бетону, залізничних рейок і арматури вимагає великих грошей, а окупалося воно лише там, де пролягало багато судноплавних шляхів, які генерували капітал. У Європі таким місцем є Німеччина, що означає її неминуче піднесення. Тільки-от в американців таких прибуткових судноплавних шляхів більше, ніж у *будь-кого* у світі, — і це робить настільки ж неминучим для Німеччини її *занепад*.

По-друге, і ви, можливо, самі вже до цього дійшли, географія успіху — це не *стала* величина. З розвитком технологій

списки переможців і переможених так само змінюються. Досягнення людства у використанні води й вітру знищили винятковість Стародавнього Єгипту, звільнивши місце для нової групи великих держав. Промислова революція перетворила Іспанію на Задуп'я, водночас заклавши фундамент Британської імперії. Так само майбутній глобальний Безлад і демографічний колапс не просто відправлять численні держави в минуле; вони віщуватимуть розквіт інших.

По-третє, зміна параметрів можливого впливає... практично на все. Наш глобалізований світ справді глобальний. Він має одну-єдину економічну географію: спільну. Незалежно від продукту чи галузі виробництва, майже кожен процес перетинає щонайменше один міжнародний кордон. Складніші процеси перетинають *тисячі*. У світі, до якого ми стрімко скочуємося, це безжально нерозумно. Деглобалізований світ має не просто іншу економічну географію, він складається з *тисяч* різних та *окремих* географій. Кажучи мовою економіки, ціла система була потужнішою завдяки сумі всіх її частин. І це стало основою нашого добробуту, темпів удосконалення та швидкості розвитку. А тепер, після розпаду, частини цілої системи послабшають.

По-четверте, не лише попри глобальну нестабільність і деградацію, а в багатьох випадках і *завдяки їм* Сполучені Штати майбутня бійня значною мірою омине. На цьому моменті, певно, запрацював ваш особистий детектор брехні. З чого це я взяв, що США невагомим кроком провальсують крізь цю катастрофу? Як вони подолають дедалі помітнішу економічну нерівність, невідворотне протирання соціальної тканини й наслідки появи на політичній сцені щоразу більшої кількості некомпетентних персонажів або й узагалі відвертих камікадзе?

Що ж, я розумію вашу недовіру. Я ріс в епоху, коли всім дітям втовкмачували в голову порядок дій на випадок ядерної атаки. І мене добряче дратує, що в центрі публічної уваги опинилися питання «безпечного простору», де немає місця

ідеологічним суперечкам, у коледжах, політика щодо туалетів для трансгендерних людей та обговорення переваги вакцин, які витіснили дискусії про розповсюдження ядерної зброї або місця Америки у світі. А іноді мені видається, що американська політика нині — це колаж з випадкових думок Берні Сандерса й Марджорі Тейлор Грін під час їхньої спільної велосипедної прогулянки тривалістю в чотири роки.

Що я на це відповім? Все просто: тут узагалі про *них* не йдеться. І ніколи не йшлося. І, говорячи «них», я не маю на увазі найвідбитіших представників радикальних лівих і правих Америки, я маю на увазі політичну сцену США взагалі. Адже у 2020-х Сполучені Штати не вперше переживають повну реструктуризацію власної системи політичного управління. Ті, хто цікавиться історією, знають, що ми пішли вже на сьоме коло. Після попередніх таких перебудов американці виживали та процвітали завдяки тому, що географічно ізольовані від решти світу, а їхній демографічний профіль був значно молодший. Власне, з подібних причин вони виживуть і процвітатимуть як тепер, так і в майбутньому. Завдяки цим перевагам Америка може дозволити собі витрачати час на дріб'язкові суперечки, бо ці суперечки майже не впливають на її переваги.

Певно, найдивніше в нашому найближчому майбутньому те, що, насолоджуючись своїми дріб'язковими внутрішніми чварами, американці майже не помічають, що деінде *світу настають гайки!!!* Блимає і зникає світло. Впинаються в тіло людства й не відпускають його гострі кігті голоду. Доступ до ресурсів — фінансових, матеріальних і робочих, — які й визначають сучасний світ, скорочується, роблячи цю сучасність неможливою. Історія всюди розгортатиметься по-різному, але кризь неї червоною ниткою проходитиме єдиний мотив: останні сімдесят п'ять років були золотою епохою, шкода тільки, що все так швидко скінчилося.

Центральна ідея цієї книжки — не просто дослідження глибини й масштабу змін у кожному аспекті кожного

економічного сектора, які й формують наш світ. І річ не тільки в тому, що історія, відпочивши, знову понеслась уперед. Не йдеться про розповідь про кінець нашого світу. *Справжнє* моє завдання — з'ясувати, який вигляд усе матиме по той бік цих змін. Якими є нові параметри можливого? Якою буде *нова* географія успіху в деглобалізованому світі?

Що буде далі?

Зрештою, кінець світу — це *тільки* початок. Тому найкраще з цього й почати.

З початку.